

ONA TILI VA ADABIYOT FANINING O‘QITILISHIDA ZAMONAVIY PEDTEXNOLOGIYALARNING O‘RNI.

Allayeva Gulzora

*Qashqadaryo viloyati Kasbi tuman 4- umumiy o'rta ta'lim
maktabi ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi*

Annotasiya: *Ushbu maqolada o‘quvchilar salohiyatini yuksaltirish,sohadagi atamalar,qoidalarini tez va oson eslab qolish uchun o‘qituvchilar ya'ni biz tomonimizdan qilishimiz kerak bo‘ladigan yondashuvlar,innovatsion texnologiya va pedtexnologiyalarni yoritib beramiz, o‘quvchilarning nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirishda hamkorlikda ishlash, qo‘llanilish ahamiyati, metodning taxlili natijasida o‘quvchilarda erkin fikrlash va mas‘uliyatlikni oshirish to‘g‘risida fikr yuritamiz.*

Kalit so‘zlar: *Innovatsion texnologiya, pedtexnologiya, hamkorlikda ishlash, metodlarning xususiyati va ijodiy erkin fikrlash.*

Ma'lumki, ta'lim-tarbiyaning ko'rinish shakli bu dars hisoblanadi. Shu sababli dars, o'z navbatida, bir butunlik bo'lib, quyidagi qismlardan taskil to'gan: ta'lim-tarbiya beruvchi; ta'lim-tarbiya oluvchi; dastur va darslik, o'quv-uslubiy qo'llanma hamda didaktik materiallar; pedagogik usul va uslublar; o'qitishning texnik vositalari. Darsning bu besh qismi o'zaro funksional bog'liqlikda bo'lib, bir butunlik, ya'ni dars degan majmuani tashkil etadi. Davlat ta'lim standarti(DTS) asosida ma'lum o'quv dasturi va rejadan kelib chiqib didaktika-ning barcha tamoyillarga javob bera oladigan, pedagogik mahorat orqali maqsadli sayqallangan usullar, vositalar, yo'llar, taktikalar, metodlar, texnik vositalar orqali amalga oshiriladigan jarayondir.Hozirda ilm-fan, texnika va axborot kommunika-tsiya texnologiyalar, ishlab chiqarish sohalarining tez sur'atlarda jadallik bilan rivojlanishi umumiy o'rta ta'lim maktablarida ta'lim-tarbiya ishlarining har bir shaxs, jamiyat va davlat manfaatlarini ko'zlagan holda amalga oshirilishi, ta'limning hamma uchun tengligini ta'minlanishi,o'quvchilarni mustaqil hayotga tayyorlash, ularda fuqarolik tuyg'usi, oila va davlat oldida mas'uliyat his qilish ko'nikmalarini

shakllantirish, ularning qiziqishlari va qobiliyatlarini rivojlantirish, zamonaviy bilimlarni egallashlari va har tomonlama rivojlanishlari uchun ularga imkon qadar qulay sharoitlarni yaratish ta'lim sifati—ni oshirishning eng muhim omili hisoblanadi. Shu bois ona tili fanini o'qitishda innovatsion texnologiyalar asosida o'qitish muhim ahamiyatga ega. Innovatsiya- bu nazariy asoslangan, maqsadga yo'naltirilgan hamda amaliy mo'ljallangan yangilik sanaladi. Bugungi kunda umumta'lim maktablarda innovatsion ta'lim nafaqat o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi faol dialogga kirishishni, balki dunyoni anglashda faol va tashabbuskor bo'lishni taqozo qiladi. Ushbu so'zga ta'rif bersak,

"Innovatsiya"— lotincha so'z bo'lib, "yangilikni kiritaman, tatbiq etaman, o'zgartiraman" degan ma'nolarni bildiradi. Innovatsion ta'limning maqsadlari quyidagilardan iborat: ta'lim oluvchilarning yuqori darajadagi ma'naviy hamda intellektual shaxsiy rivojlanishini ta'minlash;

-ta'lim oluvchilarning ilmiy tafakkur ko'nikmalarini egallashga shart-sharoit yaratish;

-ijtimoiy-iqtisodiy hamda kasbiy sohalarga yangiliklarni kiritish metodologiyasini o'rgatishdan iborat. Innovatsion ta'limning asosiy vazifasi o'quv tarbiya tizimi nazariyasini innovatsion asosida qayta tashkil etib o'zlashtirishdan iborat¹

Ta'lim-tarbiya - bolaning atrof-muhit bilan o'zaro aloqa turi hisoblanadi. U olamning turli ob'ektlariga asoslanib, sub'ektiv harakterga egadir. Pedagogik faoliyatda sub'ektning - sub'ektga ta'siri o'quvchining tevarak-atrofga munosabatini shakllantirishda ahamiyatga ega. Muloqotning erkinligi o'qituvchidan shaxsga mohirona ta'sir etishni talab etadi. Bola mustaqil tanlash huquqiga ega bo'lib, bu o'z hayotlariga sub'ektivlikni ta'minlaydi. Shuni esda tutish kerakki, bolada u yoki bu muloqotning shakllanganligi uning kelajakda insonlar, predmetlar, olam bilan o'zaro ta'sirida ahamiyatlidir. Ushbu holat o'quv jarayoniga ta'lim texnologiyalarini joriy etishning dolzarbligini ifodalovchi muhim vositalardan biri hisoblanadi. Innovatsion pedagogik texnologiyaga asoslangan darslarning an'anaviy darslardan farqi shundaki, bu darsda o'quvchiga erkinlik muhitini yaratib berib, unga o'z fikrini mustaqil bayon etishga imkon

---

¹ O'qituvchi kitobi. Yangi nashr (5-sinf uchun). – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot ijodiy uyi. 2020. – 243 b.

yaratib berishdir. Bu imkoniyat qanday yaratiladi? O‘quvchining shaxsiyatiga tegmasdan savollar berish orqali do‘stona munosabatdagi o‘quv muhiti yaratiladi. Innovatsion pedagogik texnologiyaga asoslangan ta’lim jarayonining muhim qismi – darsning maqsadidan kelib chiqqan holda har bir darsni qoidalar ishlab chiqishdan boshlash, ta’lim jarayonining mazmunli o‘tishiga ko‘mak beradi. Darsning mazkur bosqichida o‘quvchilarni g‘oyalar va takliflar bilan chiqishga chorlash va shu vaqtning yzida barcha g‘oya hamda takliflarni yozib borish lozim. Iloji boricha qisqa va tushunarli tarzda yozib qo‘yilgan qoidalar o‘quvchilar tomonidan (o‘qituvchi yordamida) izohlanadi. Doskaga quyidagi qoidalarni yozib qo‘yish mumkin:

-tanqid qilmang va baholamang (hech bir ishtirokchi boshqalar fikrini muhokama qilmasligi, baho berishi yoki tanqid qilishi mumkin emas);

- noto‘g‘ri javoblar bo‘lmaydi (xato qilishdan qo‘rqmang);

- o‘zgartiring, yaxshilang, asoslang (boshqalar fikriga o‘zgartirishlar kiriting, qo‘shimcha qiling. Fikringizni asoslang);

-o‘zingizni xotirjam tuting va ishtirok eting (o‘zaro yordam va d‘ystona musobaqa muhiti yaratiladi). Ta’lim jarayonida y‘naltirish va rag‘batlantirish uchun qoidalar va fikrlar t‘yg‘risida o‘quvchilarga eslatib turish lozim. Innovatsion pedagogik texnologiya ta’lim tizimining yangicha yo‘llarini ishlab chiqaruvchi jarayon bo‘lib, unda o‘qituvchi asosiy mas’ul shaxs xisoblanadi. Chunki uning asosiy vazifasi axborotni o‘quvchilarga aniq va tushunarli tarzda yetkazib berishdan iborat. O‘quvchilarning yangiliklarni qabul qilishlari va bunga moyilliklari hamda fe‘l-atvori har-xil bo‘lishiga qaramay o‘qituvchi o‘quvchilarni mustaqil fikrlash, mushohada qilish, xulosa chiqarishga o‘rgatishi lozim. Ta’lim tizimida sodir bo‘layotgan o‘zgarish va yangilanishlar o‘quvchilarga yangi bilim, ko‘nikma va malakalarini berish, hamda kompetensiyalarni rivojlantirish bilan bir qatorda, yoshlarimizni o‘ziga va boshqa insonlarga, jamiyatga, davlatga, tabiatga nisbatan o‘zgarishini, vatanparvarlik g‘oyalarini ongiga va qalbiga singdirishini ham ko‘zda tutadi. ²

---

² Ona tili va adabiyot fanini o‘qitishda zamonaviy yondashuvlar va innovatsiyalar o‘quv moduli. – Toshkent: 2017. – 110 b

Xulosa qilib shuni aytsak, o‘quvchilarga faqat bilim beribgina qolmay balki bilim olishning yangicha usullarini o‘rgatish muhim. Dars jarayonida o‘quvchilarga yangi mavzu yuzasidan tushuncha berishdan ko‘ra ularga mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish, hamda mediamanbalar (kompyuter, televidenie, radio, nusxa ko‘chiruvchi qurilma, proektor, slayd, video va audio magnitofonlar) orqali erkin fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish ko‘proq natija beradi. Har bir mahoratli o‘qituvchi ta’sir etishning shunday yo‘lini tanlashi kerakki, bunda bola uchun qulay psixologik iqlim yaratib, bolaning individual xususiyatini rivojlantirishi va ijtimoiy munosabatlarni shakllantirib mustahkamlash imkonini har doim topa olish va maktablarda o‘quvchilarni o‘qitish uchun joriy qilinishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘qituvchi kitobi. Yangi nashr (5-sinf uchun). – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot ijodiy uyi. 2020. – 243 b.
2. Ona tili va adabiyot fanini o‘qitishda zamonaviy yondashuvlar va innovatsiyalar o‘quv moduli. – Toshkent: 2017. – 110 b
3. Mahmudov N., Sobirov A., Sattorov Sh., Toshmirzayeva Sh. Ona tili. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 5-sinfi uchun darslik – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2020. – 190 b.
4. Yo‘ldoshev J.G‘. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga tatbiq etish. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2008. – 132 b.
5. Ishmuhamedov R.M.Mirsolieva. “O‘quv jarayonida innovatsion ta’lim texnologiyalari. Toshkent - 2014. “Fan va texnologiya” nashriyoti
6. Juravlev V.I. Pedagogika. Uchebnoe posobie. Rossiya: Izd-vo. Pedagogicheskoe obshestvo.1998. – 246.